

ЗМІСТОВНА ЧАСТИНА ДИДАКТИЧНОГО НАПОВНЕННЯ ПРОФЕСІОГРАМИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

УДК: 378.147

В. С. Рижиков

Аналіз психолого-педагогічної, юридичної літератури дає підстави стверджувати, що такий важливий компонент, як цільова модель професійної підготовки майбутніх юристів, відсутній у сучасній правовій професійній підготовці юристів.

Формування правової держави, удосконалення законодавства вимагають значного реформування системи підготовки кваліфікованих юридичних кадрів, спрямованої на розвиток у фахівця самостійного юридичного мислення, формування професійної юридичної правосвідомості, ствердження основних принципів і цінностей, пов'язаних з моральними основами, гуманістичною роллю права в житті суспільства. Сьогодні потрібна генерація юристів, здатних працювати в нових динамічних соціальних, економічних та політичних реаліях [2; 3; 5].

Мета статті – здійснити науковий аналіз змістовної частини теоретичної підготовки (знання, навички, уміння), формування морально-етичного портрету юриста правової демократичної держави.

Можна зазначити, що для побудови професійної моделі майбутнього спеціаліста-юриста приблизно 70 % параметрів цільової моделі описується математично, що надає впевненості в обґрунтуванні вихідних даних у майбутньому математичному оформленні моделі спеціаліста-юриста [4; 6; 7].

Учені працюють над складанням професіографічного профілю окремих вузькоспрямованих фахівців юридичної спеціальності. У своїх роботах А. Бандурка, С. Бочарова, О. Землянська [1] розкривають суть і значущість психологічних складових, а С. Сливка – схему професіограми юридичної діяльності [8]. Теоретичні основи побудови професіограми для операторів

особливо складних систем розкривають у своїх наукових працях Р. Макаров, Л. Герасіменко [6], принципи професіографії та схему побудови професіограми – В. Бодров [7], методика професіографії – Є. Гарбер, В. Козача [4]. Вивчає значення юридичної діяльності і саму юридичну справу та процес формування спеціаліста-юриста І. Бризгалов [2].

Професіограма повинна включати повний набір професійних знань, навичок, умінь, які повинен мати випускник; особистісні та психологічні характеристики й якості, які повинні бути сформовані в процесі теоретичного та практичного навчання. Професіограма (професіографічний профіль фахівця) визначає вимоги до майбутнього спеціаліста та його фахової компетенції.

Дослідниками визначається значущість використання професіограми і формування професіографічним профілем вищезазначених складових у педагогічному процесі професійної підготовки сучасного юриста-правознавця. Наведемо практичні складові професіографічного профілю юриста.

Моральний і етично-правовий портрет юриста: усвідомлення своїх прав та обов'язків; відмінне знання законодавчо-нормативної бази; чесність і правдивість; уміння підпорядковувати свої власні інтереси інтересам колективу; відчуття відповідальності; порядність; товариськість; тактовність; ввічливість; охайність; етика поведінки та мови.

Евристичні компоненти юридичної діяльності: уміння прогнозувати розвиток ситуації; уміння аналізувати нештатні ситуації і моделювати можливі варіанти соціально-економічних наслідків правових дій при виконанні своїх професійних обов'язків; уміння використовувати в реальній практичній правовій діяльності проблемно-дослідницькі, проблемно-пошукові та бінарні методи аналізу ситуації; здібність передбачувати результат діяльності, аналізувати альтернативні моделі, приймати і реалізовувати рішення; уміння змоделювати рішення в жорсткі часові інтервали в нештатних та непрогнозованих і малокерованих ситуаціях; цілеспрямованість та рішучість; диференційованість використання мови як засобу професійного спілкування.

Об'єкти професійної діяльності юриста: події і дії, що мають юридичне значення; правові відносини, які виникають у сфері функціонування державних інститутів; правові відносини між державними органами, фізичними й юридичними особами.

Професійні знання, навички та вміння. Теоретична підготовленість. Випускник вищого юридичного навчального закладу повинен бути підготовленим до практичної діяльності: віддавати собі звіт у соціальній значущості своєї професії; чітко уявляти суть, характер і взаємодію правових явищ; володіти професійною етикою, правовою та психологічною культурою, високою етичною свідомістю, гуманністю, твердістю моральних переконань, відчуттям зобов'язання, відповідальністю за долі людей і доручену справу; принциповістю та незалежністю в забезпеченні верховенства права, свобод і законних інтересів особи, її охорони та соціального захисту; волею і наполегливістю у виконанні ухвалених рішень, відчуттям нетерпимості до будь-якого порушення закону; реалізації правових норм та забезпечення правопорядку в різних сферах життєдіяльності держави і суспільства, пов'язаних із діяльністю органів державної влади; участі в розробці проектів законів та підзаконних нормативно-правових актів; здійснення контролю за дотриманням законодавства в практичній діяльності галузевих, функціональних і територіальних органів виконавчої влади; практичного розуміння та можливості захисту інтересів організацій і громадян у судах та інших юридичних установах; організації взаємодії і забезпечення координації в роботі з органами законодавчої та виконавчої влади, правоохоронними органами, спецслужбами України; виконання посадових обов'язків відповідно до посадового регламенту; виконання доручень відповідних керівників у межах їх повноважень; дотримання права і законних інтересів громадян та організацій; підтримання рівня кваліфікації, необхідного для належного виконання посадових обов'язків; нерозголошення державної й охоронюваної законом таємниці, а також відомостей, що стали відомими у зв'язку з виконання посадових обов'язків, зокрема відомостей, які стосуються приватного життя та

здоров'я громадян або зачіпають їх честь і гідність; збереження державного майна, зокрема наданого для виконання посадових обов'язків.

Випускник-юрист повинен знати: чинне законодавство України та норми сучасного міжнародного права; основні положення загальних гуманітарних і соціально-економічних, математичних та природничо-наукових дисциплін і можливості їх використання в своїй практичній діяльності; суть, зміст та значення правової й економічної культури юриста; суть і зміст загальнопрофесійних та спеціальних дисциплін; мати впевнені знання з господарського, цивільного, кримінального, адміністративного права; детальні знання з законодавства за спеціалізацією; загальні знання з суміжних галузей права щодо спеціалізації; глибокі знання практичних аспектів використання галузей права, основ бухгалтерського обліку, податкового законодавства.

Юрист повинен мати: навички володіння цивільною зрілістю і високою суспільною активністю; професійної етики; правової, економічної та психологічної культури; пошани до закону і дбайливого ставлення до соціальних цінностей правової держави, честі та гідності громадянина; високої етичної свідомості, гуманності, твердості моральних переконань, відчуття зобов'язання; відповідальності за долі людей і доручену справу; принциповості та незалежності в забезпеченні прав, свобод і законних інтересів особи, її охорони та соціального захисту; досвіду постановки договірної роботи (підготовка, експертиза, узгодження угод); претензійно-позивної діяльності; участі у досудових заходах; ведення судової справи; успішного розгляду скарг; розробки договорів (залежно від спеціалізації); грамотного аналізу правоустановчих документів; необхідної волі і наполегливості у виконанні ухвалених правових рішень, відчуття нетерпимості до будь-якого порушення закону у власній професійній діяльності; широкий юридичний кругозір; вільне володіння основними правовими системами; розуміння суті та соціальної значущості своєї професії; чітке уявлення про суть, характер і взаємодію правових явищ; знання основних проблем дисциплін, які визначають конкретну

галузь його діяльності, бачити їх взаємозв'язок у цілісній системі знань та практично застосовувати в професійній діяльності.

Юрист повинен вміти: тлумачити і застосовувати закони та інші нормативно-правові акти при виконанні своїх професійних соціально важливих обов'язків; забезпечувати дотримання законодавства в діяльності державних органів, фізичних і юридичних осіб; юридично грамотно та законодавчо-нормативно правильно кваліфікувати факти й обставини; розробляти документи правового характеру, здійснювати правову експертизу нормативних актів, давати кваліфіковані юридичні висновки і консультації; ухвалювати правові рішення та здійснювати інші юридичні дії в точній відповідності до закону; розкривати і встановлювати факти правопорушень, визначати заходи відповідальності та покарання винних; вживати необхідних заходів щодо відновлення порушених прав; використовувати системні і різносторонні правові знання, навички в практичній площині; здійснювати повну правову підтримку компанії (операції, угоди, дозвільна й узгоджувальна документація з державними органами, експертиза); підготовляти нормативно-правові документи відповідно до функціональних обов'язків юриста як посадової особи; швидко та оперативно орієнтуватися в невідомій і новій правовій ситуації; систематично підвищувати свою професійну кваліфікацію, вивчати законодавство та практику його застосування, орієнтуватися в спеціальній літературі.

Критерії оцінки підготовленості випускника-юриста повинні бути цілісними і ґрунтуватися на сукупності знань, навичок та вмінь, необхідних для успішного виконання професійних обов'язків у сучасних умовах розвитку ринкової економіки і розбудови незалежної демократичної правової держави Європейської спільноти. Ключовими критеріями тут повинні бути: чесність та принциповість при виконання професійного обов'язку; уміння самостійно набувати знань, використовуючи різні джерела; відповідальність за доручену справу; комунікативні навички; інтернаціоналізм; економічна компетенція;

уміння працювати в команді; уміння використовувати комп'ютерну техніку і сучасні інформаційні технології в цілях професійної діяльності.

Юридично-правова ерудиція: основи загальноосвітніх та соціально-економічних дисциплін; поглиблене розуміння правової системи у державі; організація вертикалі виконання законів і верховенства права у державі; тлумачення законів та нормативно-правових актів; шляхи розвитку і проблеми правової та законодавчої системи у державі в умовах розвитку ринкової економіки і побудови правової держави Європейської спільноти; володіння правовою й економічною культурою юриста; дієвість законодавства у практичній площині.

Підбиваючи підсумки наукової статті, можемо зазначити, що юридична праця становить собою складний вид соціально-економічної діяльності, яка охоплює широкий контекст правової системи суспільства. Професійна діяльність спеціаліста в галузі права (слідчий, прокурор, суддя, адвокат, юрисконсульт, нотаріус та ін.) спрямована на вирішення державних завдань правосуддя і створення системи особистої та суспільної безпеки. При виконанні своїх професійно важливих завдань юрист повинен розуміти власну відповідальність за майбутні соціально-економічні наслідки, які можуть виникнути в результаті його професійних дій.

Цільова модель спеціаліста-юриста – це системоутворюючий чинник у процесі побудови професійної підготовки, повний набір знань, навичок і вмінь, а також основних життєзабезпечуючих систем у професійно важливих якостях, зібраних воедино, з урахуванням спеціалізованих методичних напрямків у діяльності юриста-правознавця, особливостей його професійної діяльності.

Список використаної літератури

1. Бандурка, А. М. Юридическая психология / А. М. Бандурка, С. П. Бочарова, Е. А. Землянская. – Х. : ООО “Фортуна Пресс”, 2002. – 424 с.
2. Бризгалов, І. В. Юридична деонтологія : короткий курс лекцій / І. В. Бризгалов. – К. : МАУП, 2003. – 3-є вид., стереотип. – 48 с.

3. Васильев, В. Л. Юридическая психология / В. Л. Васильев. – М., 1991. – 408 с.
4. Гарбер, Е. И. Методика профессиографии / Е. И. Гарбер, В. В. Козача. – Саратов : Изд-во Саратовского университета, 1992. – 196 с.
5. Левитан, К. М. Юридическая педагогика : учебник / К. М. Левитан. – М. : Издательство “Норма”, 2008. – 432 с.
6. Макаров, Р. Н. Теория и практика конструирования целевых моделей операторов особо сложных систем управления : монография / Р. Н. Макаров, Л. В. Герасименко. – М. : Изд. Международной академии проблем человека в авиации и космонавтике, 1997. – 450 с.
7. Практикум по дифференциальной психодиагностике профессиональной пригодности : учебное пособие / под. ред. В. А. Бодрова. – М. : Per Se, 2003. – 767 с.
8. Сливка, С. С. Правнича деонтологія / С. С. Сливка. – К. : Атика, 1999. – 336 с.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Чернуха Н. М.